

بزرگداشت روز جهانی فلسفه
سلامتی و زندگی خوب: رویکردهای نظری
۱۰ آذرماه ۱۳۹۹

سلامت و بهروزی: نظری به رویکرد قابلیت محور

امیرحسین خداپرست

گروه فلسفه غرب، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران

khodaparast.amir@gmail.com

نحوه‌ی توزیع عادلانه‌ی منابع همواره در میان متفکران و سیاست‌گذارانی که از منظر اخلاقی و اجتماعی به مسئله‌ی سلامت می‌نگریسته‌اند محل مناقشه بوده است. مسئله آن است که به‌رغم گسترش امکانات تشخیصی و درمانی، این امکانات همچنان برای پرداختن به مسائل نامحدود مربوط به پیشگیری، تشخیص و درمان بیماری‌ها دچار محدودیت‌اند و بر نابرابری‌های فعلی می‌افزایند. برخی کوشیده‌اند با رویکردی فایده‌گرایانه به این مسئله بپردازند و تأمین بیشترین فایده برای بیشترین افراد را ملاک اصلی توزیع امکانات سلامت دانسته‌اند. در سوی مقابل، برخی دیگر بر نوعی قرارداد اجتماعی مبتنی بر هنجارهای مختص هر جامعه تأکید کرده‌اند. در این میان، مارتا نوسبام، فیلسوف فضیلت‌گرای معاصر، دیدگاهی عرضه کرده که برخاسته از رویکرد قابلیت‌محور او به مسئله‌ی بهروزی انسان است. مطابق رویکرد قابلیت‌محور، اولاً، آزادی برای دست یافتن به بهروزی اهمیت اخلاقی بنیادین دارد و، ثانیاً، این آزادی را باید در پرتو قابلیت‌های افراد و آنچه برایشان واجد ارزش است درک و دریافت کرد. نوسبام رویکرد قابلیت‌محور را در مورد سلامت و، به طور خاص، مسئله‌ی نابرابری در توزیع منابع سلامت نیز به کار گرفته است. به نظر او، آنچه در سلامت افراد تعیین‌کننده است مواهب و نیازهای زیستی، رفتارهای فردی، محیط فیزیکی و شرایط اجتماعی است. به‌رغم آنکه ایجاد تغییر در دو عامل نخست، یعنی مواهب و نیازهای زیستی و رفتارهای فردی، دشوار یا ناممکن است، می‌توان برای تغییر در عوامل سوم و چهارم، یعنی محیط فیزیکی و شرایط اجتماعی، تلاش کرد و از آن‌ها برای ارتقای قابلیت سلامت افراد استفاده کرد. در این تلاش، توجه به این قابلیت‌های پایه و هنجارین ضروری است: توانایی زندگی کردن برای مدتی معمول و متعارف، داشتن سلامت کافی، حفظ کرامت جسمانی، توانایی استفاده از حواس و تخیل و تفکر شخصی، داشتن عواطف و پیوندهای عاطفی، داشتن عقلانیت عملی برای شکل دادن به تصویری از خوبی، داشتن وابستگی‌های اجتماعی معنادار و درخور احترام، ابراز دغدغه نسبت به دیگر گونه‌ها، توانایی بازی و داشتن اختیار و اراده در مورد اموال شخصی و محیط سیاسی. تأکید خاص بر این قابلیت‌ها از این تصور نشئت می‌گیرد که زندگی انسانی خوب واجد مؤلفه‌هایی به‌هم‌پیوسته است که در مجموع، افقی برای حفظ و بهبود سلامت و، در نهایت، شکوفایی او ایجاد می‌کنند.

واژگان کلیدی: بهروزی، سلامت، رویکرد قابلیت‌محور، توزیع عادلانه‌ی منابع، مارتا نوسبام